

**İDEAL BİR TOPLUM YARATMAK:
ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYESLERİNDE TOPLUMSAL
ELEŞTİRİ**

Yahya Kemal BEYİTOĞLU¹

ÖZET

Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının en üretken, en çok okunan ve aynı zamanda üzerinde en çok çalışılan sanatçılarından. Hem yaşadığı dönemin şartları hem de edebî ve fikri kişiliğinin bir yansıması olarak Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumsal meseleler oldukça önemli bir yer tutar. Bu çalışmada disiplinler arası bir çalışma yöntemi olan edebiyat sosyolojisi bağlamında Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yer alan toplumsal eleştiri unsurları ele alınmıştır. Ömer Seyfettin'in eserlerini verdiği dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal koşulları ile sanatçının edebiyat ve dille ilgili yaklaşımları ve fikir dünyası araştırılarak toplumsal eleştirinin sanatçının hikâyelerine ne denli yansıdığı, hikâyelerini nasıl şekillendirdiği Ömer Seyfettin'in hikâye külliyatında yer alan 151 hikâye incelenerek tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ömer Seyfettin, hikâye, edebiyat sosyolojisi, toplumsal eleştiri.

**CREATING AN IDEAL SOCIETY:
SOCIAL CRITICISM ON THE STORIES OF ÖMER
SEYFETTİN**

ABSTRACT

Ömer Seyfettin is one of the most productive, the most read and at the same time the most studied artists of Turkish Literature. Social issues have a very important place in Ömer Seyfettin's stories as a reflection of his period's conditions, his literary and intellectual personality as well. In this study, in the context of sociology of literature which is an interdisciplinary working method, the elements of social criticism of Ömer Seyfettin's stories are discussed. The political, economic and social conditions of the period when Ömer Seyfettin created his works, the artist's approach to literature along with the language, his ideas were investigated and how much social criticism was reflected on the artist's stories and how he shaped his works have been determined by examining the 151 stories of Ömer Seyfettin's corpus.

Key words: Ömer Seyfettin, story, sociology of literature, social criticism.

¹ Adıyaman Üniversitesi, Öğretim Görevlisi. ybeyitoglu@adiyaman.edu.tr

1. GİRİŞ

Sanat ve edebiyatın toplumla ilişkisi yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü sanat, insanı temel alan toplumsal bir olgudur ve toplumun bir ihtiyacını karşılamaktadır (Kara, 2004: 138-145). Edebiyatın toplumla olan bu yakın münasebeti, edebiyat ve toplum bilimlerinin birlikte çalıştığı “Edebiyat Sosyolojisi” disiplinini doğurmuştur. Köksal Alver, “Hayatın Akışına Tanıklık Bağlamında Edebiyat Sosyolojisi” adlı makalesinde edebiyat sosyolojisini şöyle açıklar:

“Edebiyat sosyolojisi, edebiyat-toplum ilişkisini, irtibatını merkezî bir tema kabul edip disiplinler arası bir yönelim olarak kendini kurarken ve gerçekleştirirken söz konusu ilişkinin (edebiyatın toplumsal olana aksi) bütün görüngülerini, içerdiklerini açıklarını ve sınırlılıklarını da ilkece yüklenmiştir” (Alver, 2004: 376-380).

Son derece geniş bir çalışma alanına sahip olan edebiyat sosyolojisinin temelinde sanatçının eserini insandan ve toplumdaki soyutlamayacağı düşüncesinin yattığını söylemek mümkündür. Nitekim Cemil Meriç, edebî eserin ana özelliğinin “kişiyile toplum arasında kurduğu iletişim” olduğunu ve böylece her edebî eserin derin ya da yüzeysel yapısında, toplumsal bir boyut barındırdığını ifade eder (Meriç, 2008: 448).

Cemil Meriç, edebiyat eserinin henüz yazılma aşamasında toplumsal sürecin başladığından bahsederek de bu ilişkinin ne denli güçlü olduğunu vurgular:

“Her kitapta iki insan var: yazar ve okuyucu; fert olarak değil, maşerî bir varlık olarak okuyucu. Edebiyat eseri yazarın düşüncesini okuyucuya ulaştırır. Ama unutmayalım ki eserde daha önce vardır bu okuyucu. Yazar, belli bir okuyucuya seslenir, söyleyeceklerini ona göre seçer ve ayarlar. Yazmak, bir davete icabet etmektir” (Meriç, 2008: 449).

Her edebî eserde mevcut olan edebiyat-toplum ilişkisi, tahkiyeye dayalı eserlerde daha da belirginleşmektedir. Sanatçının yetiştiği kültür, yaşadığı çevre, inandığı değerler; yani insanla ve toplumla ilgili her ayrıntı bu tür eserlerde kendine bir yer bulur. Bu

bağlamda hem dönemin siyasi ve toplumsal yapısı hem de edebiyat ve fikir akımları Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumsal eleştiriye her firsatta yer vermesine olanak sağlamıştır.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerini edebiyat-toplum ilişkisi açısından inceleyen Hüseyin Gürbüz, “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri” adlı makalesinde, yazarın hikâyelerindeki sosyal meseleleri şu başlıklar altında incelenmiştir: “*Savaştan Kaynaklanan Sosyal Meseleler, Batılı Yaşayışın Getirdiği Meseleler, Toplumda Gelenek ve Din Adına Hüküm Süren Meseleler*” (Gürbüz, 2000: 284-297). Bu çalışmaya göre Ömer Seyfettin'i toplumsal eleştiriye sevk eden en önemli sebeplerin genellikle yaşadığı dönemin şartları olduğu anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi Ömer Seyfettin, eserlerini yoğun olarak 1908-1920 yılları arasında vermiştir. Bu yıllar İkinci Meşrutiyet'in ilanını, 31 Mart Olayı'nı, Trablusgarp Savaşı'nı, Balkan Savaşları'nı, Birinci Dünya Savaşı'nı ve Kurtuluş Savaşı'nın bir dönemini kapsar. Türk tarihinde derin izler bırakan bu gelişmeler, yazarın hayatını ve doğal olarak eserlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bilhassa Ömer Seyfettin'in aynı zamanda bir asker olması, Balkan Savaşları'na katılması ve Yanya Kuşatması'nda esir düşmesi, yazarın *Bomba, Hürriyet Bayrakları* gibi pek çok hikâyesine ilham vermiş ve savaş yıllarını, Balkanlarda yaşananları gerçekçi bir bakış açısıyla yansıtmaya olanağı tanımıştır. Öyle ki Türk roman ve hikâyesinde Balkan temasını ilk ele alan yazar Ömer Seyfettin olmuştur (Ercilasun, 2013: 98).

Sanatçının hikâyelerinde her yaşta ve toplumun her kesiminden insanları temsil edebilecek kadar zengin bir şahıs kadrosu yer alır. Bu da yazara, aktarmak istediği değerleri hikâye kahramanları üzerinden kolayca topluma ulaştırabilme fırsatı vermektedir. Ömer Seyfettin, zaman zaman kahramanların gülünç durumları üzerinden toplumsal hayatın eleştirisini yaparken “hicivci” bir üslupla toplumu iğnelemekten de kaçınmamıştır (Banarlı, 1998: 1104).

Yapıcı değerler kazandırarak halka ulaşmayı amaçlayan bir yazar olan Ömer Seyfettin'in Türkçenin sadeleşmesi yönündeki yaklaşımları ve çalışmaları dikkat çekicidir. *Genç Kalemler* dergisinde imzasız yayımladığı, yeni Türk dilinin bildirisi niteliğindeki “Yeni Lisan” makalesinde ileri sürdüğü tutarlı, uygulanabilir düşünceler Türkçenin sadeleşme sürecinde yol gösterici olmuştur. Dönemindeki birçok sanatçı tarafından eleştirilse de eserlerinde kullandığı bu sade dille başta genç dimağlara olmak üzere bütün bir topluma edebiyatı

sevdirmiştir. İsmail Habib, Ömer Seyfettin'in bu alandaki gayretlerini şu sözlerle değerlendirmektedir:

“Ömer Seyfettin bu millete başlıca iki nevi hizmette bulundu: biri lisan mücadelesi, diğeri küçük hikâyeciliğidir. Birincide şiarı ‘Türkçeye Türk sarfını hâkim yapmak’tı. Bunda nasıl bir zafere gittiğini kendisi bile ölmeden önce görüp anlamıştı. (...) İkinci hedefinde, yani küçük hikâyecilik sahasında şiarı da ‘edebiyatsız edebiyat yapmak’tı. Hikâyelerinin mevzuu açık, ifadesi açık; tasvirleri kısa ve açık, vakaları canlı ve hareketli idi” (Sevük, 1935: 430).

Ömer Seyfettin, dönemin etkili fikir akımlarından biri olan Türkçülük düşüncesinin güçlü savunucularından biridir. Özellikle Balkanlar’daki gelişmeler sanatçımızın Osmanlı Devleti’nin çok uluslu yapısının çözülmeye başladığını erken fark etmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda millî değerleri ön planda tutmak, Türk milletinin yeniden toparlanmasını sağlamak, tüm Türkleri bir bayrak altında birleştirmek gibi idealleri özümsemiş ve bu düşünceleri *Primo Türk Çocuğu*, “*Kızılma*” *Neresi?* gibi hikâyelerinde sembolleştirmiştir.

Sanatçının hikâyelerindeki toplumsal eleştiri unsurlarının edebiyat sosyolojisi çerçevesinde incelenmesinin daha önce bu konuda yapılmış çalışmalardan elde edilen fikirlerin çeşitlenmesine, sanatçının düşünce dünyasının ve yaşadığı dönemin daha iyi anlaşılmasına, edebiyat ve toplum arasındaki ilişkinin daha somut bir şekilde ortaya konulmasına önemli katkılar sağlayacağı muhakkaktır. Bu yazının amacı, edebiyat-toplum ilişkisi bağlamında Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde yer alan toplumsal eleştiri unsurlarına ait tespitlerimizi sunarak yazarın hikâyelerinde oluşturmak istediği ideal toplumun özelliklerini belirlemektir.

2. ÖMER SEYFETTİN’İN HİKÂYELERİNDE TOPLUMSAL ELEŞTİRİ

2.1. Ahlaki Değerlere Yönelik Eleştiriler

2.1.1. Namus

Türkçe Sözlük’te “*Bir toplum içinde ahlak kurallarına karşı beslenen bağlılık*” (Türkçe Sözlük, 1998: 1630), şeklinde tanımlanan namus kavramı Ömer Seyfettin’in üzerinde titizlikle durduğu bir

ahlaki değerdir. Ömer Seyfettin, *Tarih Ezeli Bir Tekerrüdü!* adlı hikâyesinde Herodote'un tarihinde yer alan bir hikâyenin yüzyıllar sonra tekrar etmesi şeklinde oluşturduğu bir kurguyla namus, edep, hayâ gibi bazı kavramların evrensel olduğunu, en ilkel kavimlerde bile bu kavramların önemsendiğini vurgulamaktadır. Hikâyenin kadın kahramanı Efser'in kocasına yazdığı mektupta ideal namus anlayışını yansıttığını görürüz. Söz konusu mektupta geçen aşağıdaki cümleler hikâyede ahlaki değerlerin üzerinde ciddiyetle durulduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

“(...) Bidar bize geldiği zaman bir kız kadar mahcup, bir melek kadar âli, bir köylü kadar saf ve mertti. Benim tahayyül ettiğim ahlakî ve namuskâr gencin zîhayat bir resmi, bir timsaliydi (...) Sizde din, his, ahlak, fazilet, kabiliyet-i teessür, hissiyet-i maneviye yoktu (...) Takibe mecbur olduğunuz kavaid-i esasiye-i ahlakîye ve edebin içinde en mühimi bir adamın kendisine ait olmayan kadına bakmamasıdır (...) Namussuzluğu katiyen kabul etmem! Eğer namussuz yaşamaya biraz istidadım olsaydı sizinle yaşardım. Ben gayet namuslu bir kadın idim ve daima namuslu kalacağım” (Ömer Seyfettin, 2007a: 156-162).

Ömer Seyfettin'in gayrimeşru bir ilişkiyi tenkit ettiği *Piç* adlı hikâyesi, satır aralarında başka mesajlar iletmekle beraber mahrem hayatın mukaddesliği çerçevesinde namus kavramını ele aldığı başka bir hikâye olarak değerlendirilebilir.

Ömer Seyfettin, bir Arap kadınla olan sohbetin kadının namusuna tecavüz olarak değerlendirildiğini anlattığı *İffet* adlı kısa, mizahi hikâyesinde namus kavramıyla ilgili hassasiyetini ve eleştirisini şu sözlerle ifade eder: “(...) *Ekser siyahlarda ölümden sonra bile devam eden bu şedit iffet endişesi biraz da bizim beyaz hanımlarda olsa*” (Ömer Seyfettin, 2007d: 162).

Yazar, *Uçurumun Kenarında* adlı hikâyesinde hikâyenin kahramanı Raika'nın kendisini hoş olmayan bir duruma sürükleyen hayat şartlarından hareketle kadınların güzel giyinmek, zengin bir hayata sahip olmak uğruna namuslarını tehlikeye atmalarını eleştirir. Hikâyede namuslu yaşamının insan hayatındaki en önemli erdemlerden biri olduğu gerçeği, Raika'nın arkadaşı Peride'nin söylediği nasihat tarzındaki aşağıdaki cümlelerden anlaşılmaktadır: “(...) *Fakat namusunu kaybetme, olur mu Raikacığım? Çünkü ruh*

kirlendikten sonra en bedii bir süs yine insanı güzelleştiremez” (Ömer Seyfettin, 2007d: 291).

Yazarın bir çingenenin köpeğinin namusu için dokuz kişiyi gözünü kırpmadan öldürmesini anlattığı, namus kavramıyla ilgili çok önemli mesajlar veren *Namus* adlı hikâyesi de bu başlık altında bahsedilmesi gereken hikâyelerdendir. Hikâyede çingene, köpeği Çomar’ı Hüsmen’in sarı köpeğiyle yakalar etrafındakilerin bu manzarayı seyredip gülmelerine sinirlenir ve eline bir balta alarak hepsini öldürür. Asılmaya götürülürken hikâyesini dinleyen jandarma, asılmasına hükmeden hâkim çingenenin bu hassasiyeti karşısında hem şaşırırlar hem de bu derece yüksek bir namus düşüncesine sahip olmasını takdir ederler.

2.1.2. Güven, Arkadaşlık ve Dayanışma

Ömer Seyfettin’in güven, arkadaşlık, dayanışma temalarını en canlı, en çarpıcı işlediği hikâye şüphesiz her okuyucuya bu kavramların değerini tekrar tekrar hatırlatan *Ant*’tır. Sanatçının çocukluk anılarından esinlenerek yazdığı hikâyelerinden biri olan *Ant*’ta Ömer Seyfettin, ant içerek kan kardeşi olan iki arkadaştan Mıstık’ın arkadaşı için hayatını nasıl feda ettiğini etkileyici bir anlatımla aktarır. Hikâyede bir söz uğruna insanın hayatını bile gözden çıkarabileceği kan kardeşi olma töreni şöyle anlatılmaktadır: “(...) *Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ant içmek derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar*” (Ömer Seyfettin, 2007a: 249).

Yazar, hikâyenin sonunda ise Türk milletinin o dönem içinde bulunduğu üzücü durumu bu ulvi duyguları yitirmemizin yarattığı boşluğa bağlayarak şu sözlerle ifade eder:

“(...)Ve kavmiyetimizden, hadsî (intuitif) Türklükten uzaklaştıkça daha müteaffin derinlere yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlaksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve hodgâmlık, adilik ve miskinlik cehenneminin dibinde meyus ve sartlaşmış, kıvranırcan saf ve nurdan mazi kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir serabı hâlinde karşımda açılır” (Ömer Seyfettin, 2007a: 253).

Sanatçının yine çocukluk anılarından hareketle kaleme aldığı hikâyelerinden biri olan *Falaka* adlı hikâyesi de yer yer güven,

arkadaşlık ve dayanışma kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Çocukların hocalarına yaptıkları bir şakanın kendileri ve hocaları için açtığı mizahi sonuçları konu edinen hikâye, çocukların arkadaşlık duygusuyla güçlü bir dayanışma içinde olduklarını vurgulamaktadır.

2.1.3. Mertlik, Kahramanlık ve Cesaret

Mertlik, kahramanlık, cesaret gibi değerlerin önemini her fırsatta hatırlatan Ömer Seyfettin'in bu özellikleri düşmanın dahi sahip olması gerektiği değerler olarak nitelendirdiğini görürüz. *Kütük* adlı hikâyesinde Dregley Kalesi'nin komutanı Zondi hakkında geçen aşağıdaki konuşmalar bu yönüyle dikkat çekicidir:

“(…)

– Hayır, Arslan Bey, Zondi bildiklerinizden değil. Çok mert bir adam.

(…)

– Demiş ki: ‘Git, paşaya söyle. Bana teslim teklif etmesin. Bir askere bundan büyük bir hakaret olamaz. O nasıl harp adamı ise ben de harp adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama görüyorum ki benim işim bitti. O durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka, yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim.’

– Sahi, namuslu bir askermiş…

Kethüda:

– Yalnız namuslu bir asker değil, Arslan Bey, dedi, hem de gayet âlicenap bir mert” (Ömer Seyfettin, 2007b: 128-129).

Melih Erzen, “Cihan Harbinin Karanlığında Aydınlığı Hatırla(t)mak: Ömer Seyfettin'in Kaleminden Kahramanlara Dair” makalesinin “Mertlik” adlı alt başlığında, Ömer Seyfettin'in *Kütük*'te düşman komutanlardan Zondi'nin övgüyü hak etmesini sağlayan özelliklerinin Türk askerinde zaten mevcut olduğunu hissettirmeye çalıştığını belirtir (Erzen, 2014: 281-298).

Pembe İncili Kaftan, Ömer Seyfettin'in mertlik, kahramanlık, cesaret gibi ulvi değerleri övdüğü hikâyelerindedir. Şah İsmail'e elçi olarak gönderilen Muhsin Çelebi'nin hikâyede anlatılan özellikleri ve

milleti için yaptığı fedakârlık, Ömer Seyfettin'in hayalindeki ideal Türk toplumunun sahip olması gereken değerlerle bire bir örtüşür. Muhsin Çelebi'nin devletin itibarına gölge düşürmemek için babasından kalan mandırasını rehin vererek aldığı kaftanı hiç tereddüt etmeden arkasında bırakıp çıkması ibretlik bir sahne olarak hafızalarda yaşamaktadır.

Abdullah Şengül, "Tahkiyeli Eserlerde 'Model Şahıs' Meselesi ve Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Model Şahıslar Üzerine Bir İnceleme" adlı makalesinde Muhsin Çelebi'yi şöyle anlatmaktadır: "*Pembe İncili Kaftan'da devletin vakar ve itibarını kendi şahsında temsil eden Muhsin Çelebi, sadece cesaret ve onurun değil, aynı zamanda sadakat, fazilet gibi erdemler noktasında da model bir aydın olarak düşünülmüştür*" (Şengül, 2003: 13-28).

Kara Memiş'in kırk yıllık esaretin ardından ihtiyarlamış haline aldırmanın cenge çıkmak istemesiyle ve "*Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?*" (Ömer Seyfettin, 2007c: 221), sözleriyle akıllarda kalan *Forsa*, Ömer Seyfettin'in kahramanlık temalı tarihi hikâyelerinden biridir.

Ömer Seyfettin'in küçük bir çocuğun milleti için gözünü kırpmadan canını feda etmesini anlattığı *Bir Çocuk Aleko* adlı hikâyesi, hem mertlik, kahramanlık, cesaret gibi değerleri muhteva etmesi hem de Millî Mücadele Döneminin atmosferini tasvir etmesi yönünden üzerinde durulması gereken hikâyelerindendir.

2.1.4. Dürüstlük, Haysiyet ve Şeref

Dürüstlük, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde geniş olarak verildiği ahlaki değerlerden biri olarak karşımıza çıkar. Ömer Seyfettin'in *Çakmak* adlı hikâyesinde İboş ile Mıstık'ın küçük menfaatler için yalan söyleyen, yalan yere yemin eden insanlardan şikâyet etmelerinin ardından aynı duruma Mıstık'ın düşmesi ile ortaya çıkan çelişkiyi mizahi bir anlatımla eleştirdiğini görürüz. *Külâh* adlı hikâyede Mıstık'ın Molla'yı dolandırmaya çalışırken kendisini bir tuzağın içinde bulması ile gelişen olayın altında yalan, hilekârlık, hırsızlık gibi menfi özelliklere yönelik eleştirilerin yattığını söyleyebiliriz. Hatice Fırat'ın da bu iki hikâyeye ilgili şu benzer tespitleri yaptığını görmekteyiz:

"Külâh adlı hikâyede hile/oyun ya da yalan ile insanları kandıran ve hatta bunun için fırsat kollayan kişiler Mıstık ve Molladır. Hikâyede Molla'ya oyun

oyarken oyuna gelen Mistik üzerinden, yapılan davranış eleştirilmektedir. Çakmak'ta 'hile, yalan ve bu kavramları da içeren ahlaksızlık' Makedonyalı iki gencin Anadolu insanlarını eleştirme nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır" (Fırat, 2014: 12-24).

Yazar, *Yüz Akı* adlı hikâyesinde dünyada dürtüst, fazilet sahibi insanların sayısının giderek azaldığını Mehmet Efendi'nin başından geçenlerden hareketle anlatmaya çalışmıştır. Mehmet Efendi, bir gün ahababı Müftü Hacı Ali Efendi ile dertleşirken dünyada hiç doğru bir adamın kalmadığından yakınmaktadır. Müftü, Mehmet Efendi'nin bu düşüncesini değiştirmek için kendisine bir çoban tavsiye eder. Hikâyenin sonunda çoban, Müftü'yü haksız çıkarır.

Haysiyet, şeref gibi ahlaki değerlerden ödün vermemek, kimseye minnet etmemek Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki ideal kahramanlarda öne çıkan özellikler arasındadır. Ömer Seyfettin'in *Diyet* adlı hikâyesindeki Koca Ali, bu vasıfları taşıyan en tipik kahramanlardan biridir. Koca Ali'nin Hacı kasaba borçlu kalmamak için kolunu kesip diyetini ödediği sahne, bu erdemlerin değerini akıllara kazımaya yetmiştir.

Abdullah Şengül'ün aralarında Koca Ali'nin de bulunduğu kahramanlarla ilgili olarak yaptığı aşağıdaki çıkarımlar bu açıdan oldukça önemlidir:

"Bütün bu şahıslar, ihtilâl ve savaşların bedbinleştirdiği insanımıza özgüvenlerini kazandıracak, onlara devletle birlikte yaşama inancı aşılayacak çok özel şahıslardır. Bir kısmı menkıbelere dayanan ve tarihî olaylara bağlı olarak oluşturulan bu şahısların bilinçli bir seçim olduğu anlaşılmaktadır. Kendi sosyal ve kültürel mevkiine göre model olabilecek bir dikkatle oluşturulan bu şahıslarla bir sosyal faydanın amaçlandığı aşikârdır" (Şengül, 2003: 13-28).

Sanatçı, *Yüksek Ökçeler* adlı hikâyesinde genç yaşta dul kalan, tek endişesi temizlik ve namus olan Hatice Hanım'ın evinde çalışanlara duyduğu itimadın sağlık sorunları nedeniyle yüksek ökçelerini giyememeye başladığı günden itibaren nasıl değiştiğini anlatır. Hatice Hanım'ın yanında çalışanların yaptıklarını anlatırken insanların ahlaki değerlerinin ne denli bozulduğunun altını çizer.

Ömer Seyfettin'in çocukluk hatıralarından esinlenerek yazdığı *Kaşığı*, birçok açıdan olduğu kadar yalan ve iftiranın ömür boyu sürecek vicdan azabı gibi çok büyük fenalıklara yol açabileceğini vurgulaması yönünden de oldukça değerlidir. Sanatçının pek çok hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyenin de özellikle çocuklara kazandırılacak olumlu özellikler noktasında dikkate değer olduğunun altını çizen Hulusi Geçgel ve Ersin Sarıçan'ın *Kaşığı* ile ilgili aşağıdaki tespitleri bu bağlamda dikkate değerdir:

“Kaşığı adlı hikâyesinde yazar iftiranın kötülüğünü anlatmaktadır. Kardeşine iftira atan çocuk, kardeşine konulan ev hapsinden sonra kardeşinin hastalanması üzerine yalanını itiraf etmek istemiş; fakat bunu gerçekleştiremeden kardeşi vefat etmiştir. Söylediği yalandan ve attığı iftiradan pişman olmuş bir çocuğun vicdan azabı anlatılır. Böylece yalan ve iftira kötülenerek bu yanlış davranışlardan çocukların uzak durması sağlanmaya çalışılır” (Geçgel vd. 2011: 164-175).

Yazarın dürüstlük, haysiyet, şeref gibi yüce değerlerin önemini vurguladığı hikâyelerinden biri de *Yuf Borusu Seni Bekliyor*'dur. Bu hikâyede Câbir Paşa'nın dönemin koşullarına bağlı olarak düştüğü sıkıntılı durumlar sırasında çevresindeki insanların riyakârlıkları, düşmanlıkları ile aynı insanların Câbir Paşa'nın durumu düzelince sergiledikleri dalkavuklukları, sahte samimiyetleri arasındaki çelişki dikkat çekicidir.

Ömer Seyfettin'in iyi gün dostu insanları eleştirdiği başka bir hikâyesi ise *Şefkate İman*'dır. Hikâyede gayet iyi bir tahsil görmüş, önemli vazifelerde bulunmuş Reşit Bey'in bir anda her şeyini kaybetmesi ve çevresindeki insanların ona sırt çevirmesi anlatılır. İnsanlardan ve insanlıktan umudunu kesip intiharı düşündüğü sırada karşılaştığı hırsızlara elinde olmayarak yardım etmesi ve hırsızların onun da hakkını gözetmesi Reşit Bey'i duygulandırır. Hikâyenin önemli bir yönü de Ömer Seyfettin'in “hırsızlık” ve “hak” kavramlarını bir araya getirerek oluşturduğu tezattır. Aşağıdaki cümleler, hikâyenin vermek istediği düşünceyi daha açık yansıtmaktadır:

“(…) Sanki birdenbire vicdanının karanlıklarında sıcak bir güneş doğdu. Deminden insanların hıyaneti için düşündüklerine pişman oldu. İşte hayat onun zannettiği gibi değildi. ”Hak” diye

bir mefhum tanıyan, aç bir sefile acıyarak iş gösteren insanlar da vardı! Fazilet, iyilik, merhamet, şefkat birer hayal değildi” (Ömer Seyfettin, 2007d: 142).

Sanatçı, *Tam Bir Görüş* adlı hikâyesinde toplumun ahlaki yapısının önemli ölçüde bozulduğunu ve bu bozulmanın sadece şehirlerde değil köylerde de yaşandığını anlatmaktadır. Arkadaşlarıyla gezmeye çıkan Efruz Bey, köylülerin saf ve dürüst kaldıklarını iddia eder. Ancak Efruz Bey ve arkadaşlarının köyde karşılaştığı manzara Efruz Bey’i hayal kırıklığına uğratar.

2.2. Kültürel Değerlere Yönelik Eleştiriler

2.2.1. Hayat Tarzı

Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki hayat tarzına yönelik eleştirileri, Batılılaşmak arzusuyla benliğimizden uzaklaşarak bize ait olmayan bir kimliği taklide çalışmamızın sonuçları üzerinde yoğunlaşmaktadır. *Bahar ve Kelebekler*’de ninenin torununa insanların eskiden nasıl bir kültürel ve sosyal hayata sahip olduklarını, nasıl vakit geçirdiklerini, ne kadar mutlu olduklarını anlattığı aşağıdaki cümlelerde mevcut kültürel ve sosyal hayatı eleştirdiğini görmekteyiz:

“(…) Büyük nine düşünmeye başladı; evet ne yapısın? Şimdi hakikaten her taraf hapishaneye dönmüştü. Seksen sene evvelki hayatı birden hatırlıyordu; o vakit erkeklerden ayrı bir kadınlar âlemi vardı ki şimdi tamamıyla dağılmıştı. Bu âlem pek genişti. Binlerce kadınlar birbirleriyle konuşur, görüşür, eğlenirlerdi. Kendilerine mahsus eğlenceleri ve zevkleri vardı. Moda yoktu... Annelerinin esvaplarını kızlar giyer, büyük ninelerinin mücevherlerini torunlar takardı (...) Kırathaneler, gazinolar, birahaneler, kulüpler, tiyatrolar, kafeşantanlar, bekarhaneler, bütün bu Türk erkeklerini eşlerinden ayıran; zavallı Türk kadınlarını تنها evlerde unutulmuş bir bekçi gibi bırakan felaket mahalleri yoktu (...) Ne oyunlar, ne âdetler, ne zevkler vardı ki bugün hepsi tamamıyla unutulmuştu. Bugün Frenkçe okumak, mütemadiyen esvap değiştirmek, moda yapmak çılgınlıklarından, soğukluklarından, boş bir tekebbürden, manasız ve

münasebetsiz bir tefevvuk iddiasından başka bir şey yoktu... Frenklik bir veba gibi içimize girmiş, yanaklarımızın allığını, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, feracelerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı” (Ömer Seyfettin, 2007a: 168-169).

Gülten Bulduker’in, Bahar ve Kelebekler adlı hikâyeye ilgili yaptığı aşağıdaki tespitler, bizim tespitlerimizle örtüşmekle beraber hikâye üzerine detaylı bir çalışmanın yorumları olması noktasında oldukça önemlidir:

“Ömer Seyfettin, yaşına rağmen bilinci yerinde, güngörmüş bir kadın tipini kendisine sözcü seçerek yeni değerlerin eleştirisini yapar ve eskiye olan özlemine dile getirir. Aynı çatı altında yaşayan genç kuşak ile yaşlı kuşağın birbirine yabancılaşması, onların konuşması ile verilir. Yeni değerleri on yedi yaşında batılı değerlerle yetişmiş bir genç kız, eskiyi ise doksan yedi yaşındaki nine temsil etmektedir. Nine, geçmişte kalan manevî değerlerden ve yaşam tarzından bahsederek kadınların o günkü durumunu şimdikiyle kıyaslar. Her ikisinin de sahip olduğu sosyal değerler farklıdır. Kadınların eğlence anlayışı, giyim kuşamı, hayatı algılayış ve düşünüş şekli değişmiştir” (Bulduker, 2012: 439-446).

Ömer Seyfettin, Niyazi ve Neşet isminde iki arkadaşın evlerinde yaptıkları değişim ve terakki üzerine sohbetin sokaktan geçen bir dilencinin sözleriyle bölünmesini konu edinen *Terakki* adlı hikâyesinde telefon, elektrik, sinema, otomobil, gramfon gibi teknik ilerlemelerin yarattığı şaşkınlığı, bu değişimlerin kültürel ve sosyal hayata yansımalarını anlatır.

Yazar, *Harem* adlı hikâyesinde Sermet ve Nazan isimdeki çiftin önce birbirlerini aldattıklarını sanıp sonra birbirlerine olan güvenlerini yeniden kazanmalarını anlatır. Hikâyede Sermet geleneklere bağlı bir hayat tarzını temsil ederken Nazan daha çok Batılıdır. Bu anlamda hikâye, bir kültürel çatışmanın yansımalarını içermektedir. Hikâyenin adının da bu çatışmayla ilgili olduğu söylenebilir.

2.2.2. Gelenek ve Görenekler

Ömer Seyfettin; bazı âdetlerin, taassupların, aile yapısının insanlar ve toplum üzerindeki etkisini eleştirmiştir. On iki senedir görüşmeyen iki arkadaşın vapurda karşılaşış aşk ve evlilik üzerine yaptıkları sohbeti konu edinen *Aşk Dalgası* ve yine bir vapurda sohbet eden birkaç arkadaşın birinin annesinin ricasını kıramayarak yaptığı görücü usulü ile evlilikten duyduğu memnuniyetsizliği anlattığı *Bir Temiz Havlu Uğruna...* adlı hikâyelerinde sosyal hayatın getirdiği yasaklar nedeniyle o dönem Türk toplumunda aşık olmanın, birini sevmenin, sevecek evlenmenin imkânsızlığından yakınmakta görücü usulü ile evlilik gibi gelenekleri ve tabuları tenkit etmektedir.

Bununla birlikte Ömer Seyfettin'in kültürel değerler, Doğu-Batı, eski-yeni çatışmaları arasında zaman zaman ikilemler yaşadığını da söyleyebiliriz. Nitekim Gülten Bulduker, bu çelişkiyi şöyle ifade etmektedir: “*Bahar ve Kelebekler’de Frenk kültürünün âdetlerimizi unutturduğundan yakınan yazar, Aşk Dalgası’nda kadın ve erkeğin daha serbest iletişim kurduğu bir muhitin özlemini duyar*” (Bulduker, 2012: 439-446).

Doğu-Batı, eski-yeni çatışmalarının Tanzimat’tan itibaren sanatçılarımızı meşgul eden en önemli kavramlardan olduğu düşünüldüğünde Ömer Seyfettin’in de bu konuda yaşadığı ikilemler daha iyi açıklanabilmektedir.

2.3. Toplumsal Statü ve Rollerini Bağlamında İnsanlara Yönelik Eleştiriler

2.3.1. Kadınlar ve Erkekler

Çalışmamızda Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki kadın ve erkek kahramanların özelliklerini zaman zaman çeşitli açılardan ele almamıza rağmen genel bir fikir vermek amacıyla “Toplumsal Statü ve Rollerini Bağlamında İnsanlara Yönelik Eleştiriler” başlığı içinde “Kadınlar ve Erkekler” adında bir alt başlık oluşturmayı uygun gördük.

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde ideal bir Türk kadınında bulunması gereken nitelikleri belirlemeye çalışmıştır. Bu anlamda yerinde tespitlerin yapılabileceği ilk hikâye, *Fon Sadriştayn’ın Karısı*’dır. Sanatçımız bu hikâyede Alman kadınlarının itizam ve iktisat konusundaki hassasiyetlerini överken Türk kadınlarının müsriflik ve idaresizliklerini eleştirmiştir. Hikâyenin kahramanı Sadrettin, gayet müsrif bir Türk kıızıyla evlidir ve karısının aşırı

harcamalarından, sonu gelmeyen isteklerinden dolayı borç batağı içindedir; hasta ve mutsuzdur. Doktor tebdil-i havaya gitmesini önerir. Sadrettin de Almanya'ya bir arkadaşının yanına gider. Orada arkadaşının tavsiyesine uyarak bir Alman kadınla evlenir ve Türkiye'ye döner. Karısının tutumluluğu ve ilgisi sayesinde hem sağlığına kavuşmuş hem de bütün borçlarından kurtulmuştur. Hikâyede Sadrettin'in yeni karısının söylediği “*Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştira kuvvetini artırmak da kadının vazifesidir.*” (Ömer Seyfettin, 2007b: 257) cümlesi, hikâyesinin ana fikrini özetlemektedir.

Bu hikâyesinin devamı niteliğindeki *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* adlı hikâyede ise Ömer Seyfettin, *Fon Sadriştayn'ın Karısı* adlı hikâyede Türk kadınından aldığı itibarı geri verir. Sadrettin artık ihtiyarlamıştır, oğlunun çetin emeklerle biriktirdikleri serveti alıp kaçmasıyla yaşadığı hayal kırıklığı ile iyice yıpranmıştır. Türklerin Şair Orhan Bey'in doğduğu günü millî bir bayram olarak kutladıkları bir günde bastırdığı millî duyguların yeniden canlandığını hisseder. Bu sevinci karısıyla beraber kutlamalara katılarak yaşamak isteyen Sadrettin, karısının verdiği cevaplarla yıkılır. Aynı çatı altında yıllarca birlikte yaşamalarına rağmen aslında birbirlerine ne kadar yabancı olduklarını fark eder. Sadrettin, bütün bir milletin sevgi ve saygısını kazanan Orhan Bey'i yetiştiren anneyi merak etmeye başlar ve bu anneyi yani Türk kadınına “*Acaba annesi nasıl ulvi, nasıl yüksek, nasıl mükemmel bir kadındı? Oğlunu ilhamın, hayatın, hakikatin tabii membalarına götüren koca bir millete halaskâr yapacak kadar millî bir terbiye veren bu kadın acaba nasıl bir vücuttu?*” (Ömer Seyfettin, 2007b: 308-309) gibi cümlelerle över. Hikâyesinin sonunda ise bu kadının eski karısı olduğunu öğrenir ve derin bir pişmanlık yaşar.

Ömer Seyfettin'in ilk hikâyede eleştirdiği kadını ikinci hikâyede yücelterek oluşturduğu tezatları ise okuyucunun meseleye farklı açılardan bakabilmesini ve doğruyla yanlışın ayırımına kendi yorumuyla varabilmesini sağlamak amacıyla yaptığını söyleyebiliriz.

Yazarın hikâyelerindeki ana kahramanları zaten çoğunlukla erkekler teşkil etmektedir. Bu kahramanlar ya olumlu yönleriyle topluma örnek olabilecek -*Pembe İncili Kaftan*'daki Muhsin Çelebi, *Dişer*'teki Koca Ali gibi- ya da olumsuz özellikleriyle ibret alınabilecek -*Çakmak*'taki İboş ile Mıstık, *Külâh*'taki Mıstık ile Molla gibi- vasıflar taşımaktadır.

Bir de genel anlamda toplumun belli bir kesimini oluşturan erkeklerden söz edilebilir. Bu grup, o dönemin erkek egemen bir

dönem olduğunu, erkeklerin kadınlara yaklaşımını ve bakış açısını yansıtmayı bakımından önemlidir. Nitekim *Horoz* ve bu hikâyenin devamı niteliğindeki *Dünyanın Nizamı* adlı hikâyeler bu görüşümüzü en iyi destekleyen örneklerdir. Bu hikâyelerde erkeklerin toplumdaki yeri ve egemenliği horoz teşbihi ile somutlaştırılmaktadır. Hikâyeler genç bir kızın ağzından anlatılmaktadır ve sanatçının bir kadın başkahramanı anlatıcı olarak seçtiği ender hikâyeler olması yönüyle de önemlidir. Genç kız evlenmek istememektedir ve bu durumun sebebi de bütün erkeklerin kadınlara kümeslerindeki horoz gibi davrandığını düşünmesidir. Öyle ki tavukların onca fedakârlığına rağmen horoz onlara kötü davranmakta ve üzerlerinde saltanat kurmaktadır. Genç kız, içindeki nefreti büyüterek horozu öldürür. Ancak kısa bir süre sonra kümesin dirlik ve düzeninin bozulduğunu fark eder. Bunun dünyanın nizamı olduğunu anlar ve kızın evlilik hakkındaki düşünceleri değişir.

2.3.2. Çocuklar

Hikâyeleriyle ideal bir toplum vücuda getirmeyi arzulayan Ömer Seyfettin, bu idealini gerçekleştirmek için çocuklara özel bir yer ayırmıştır. Ömer Seyfettin'in çocuklara bakışı genel anlamda iki temele dayanmaktadır. Birincisi güzel ahlaklı, zeki, millî değerlere bağlı; ikincisi asi, kültürüne yabancılaşmış, uyumsuz çocuklardır. Bu iki grup arasındaki zıtlık Ömer Seyfettin'in gelecek nesille ilgili beklentilerinin sınırlarını çizmektedir. Başka bir ifadeyle Ömer Seyfettin, çocukları ailesine, vatanına, milletine hayırlı çocuklar ve kendine dahi bir hayrı dokunmayan hayırsız evlatlar şeklinde sınıflandırmıştır.

İtalyan gibi büyütülen, annesi İtalyan, babası Türk bir çocuğun gerçek tarihini öğrenmesinin ve millî bir bilinç kazanmasının anlatıldığı *Primo Türk Çocuğu*'ndaki Primo, Alman kültürüyle yetişmiş kendi oğlunun yaptığı fenalıklar karşısında Türk kültürüyle yetişmiş övgüye mazhar bir gencin başarı öyküsünü karşılaştıran Sadrettin'in yaşadığı pişmanlıkları konu edinen *Fon Sadriştayn'ın Oğlu*'ndaki Orhan Bey, Çanakkale Savaşı sırasında ailesini ararken bir Rum kafesiyle karşılaşan ve onlardan öğrendiği bilgileri İngilizler yerine Türk askerlerine ulaştırarak vatani uğruna canını veren bir çocuğun hikâyesinin anlatıldığı *Bir Çocuk Aleko*'daki Ali birinci grubun en başarılı örneklerindedir.

Fon Sadriştayn'ın Oğlu'ndaki Sadrettin'in oğlu, hayatını evinde inzivaya çekilerek ibadet ve zikirle geçiren, halk arasında evliya gibi telakki edilen Hacı İmadeddin Efendi'yle kendisiyle

tamamen zıt özelliklere sahip, herkesin uzak durduğu hayırsız oğlunun anlatıldığı *Hafiften Bir Seda....*'daki Kötü Tahsin, babaları öldükten sonra miras kavgasına tutuşan iki oğlun hikâyesinin anlatıldığı *Bir Hayır*'daki Durmuş Ağa'nın çocukları ikinci gruptaki hayırsız evlatlara örnek gösterilebilir.

2.3.3. Öğretmenler / Hocalar

Ömer Seyfettin, özellikle anılarından yararlanarak yazdığı hikâyelerinde dönemin eğitim anlayışına, öğretmenlerine / hocalarına ilişkin birtakım tespitlerde bulunmuştur. Eleştiri niteliğinde algılanabilecek temel konular ise “eğitim ortamı” ve “eğitimde dayak”tır. Yazarın *Ant* adlı hikâyesinde geçen aşağıdaki cümleler dönemin eğitim ortamıyla ilgili ipuçları vermektedir: “(...) *Mektep bir katlı ve duvarları badanasız idi. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük ve ağaçsız bir bahçe... Bahçenin nihayetinde ayakyolu ve gayet kocaman abdest fiçisi...*” (Ömer Seyfettin, 2007a: 247).

Okulun betimlendiği yukarıdaki cümlelerden eğitim ortamının öğrenciler için pek de elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Yazar, hikâyenin devamındaki aşağıdaki cümlelerinde ise hocalarının özelliklerinden ve bir terbiye aracı olarak falakadan yine eleştirel bir üslupla söz etmektedir:

“(...) ‘Büyük Hoca’ dediğimiz kınalı ve az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar ve bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri ve sarı burnuyla tüyleri dökülmüş hain ve hasta bir çaylağa benzerdi. Küçük Hoca erkekti. Ve Büyük Hoca'nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazdı. Galiba biraz aptalca idi. Ben arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde oturdum (...) Mektepte yalnız bir nevi ceza vardı: Dayak... Büyük kabahatlıler, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Ve falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük kabahatlılerin cezası ise nispetsiz ve miyassız idi. Küçük Hoca'nın ağır tokadı... Büyük Hoca'nın uzun sopası... ki rast geldiği kafayı mutlaka şişirirdi” (Ömer Seyfettin, 2007a: 247-248).

Ömer Seyfettin'in *Falaka* adlı hikâyesinde de aynı konulara yer verdiğini ve benzer sahneleri eleştirdiğini görüyoruz:

“(…) Beş dakika sonra kalfa geldi. Korkunç bir sahne başladı. Sopaı biri bırakıp biri alıyordu. Nöbetleme falaka tutuyorduk. Hepimizi sıra dayağına çektiler. Bu gündən sonra Hoca Efendi esneme ve hapşırmaı en büyük kabahat sayıyordu. Hele hapşırma... Kazara kendiliğinden hapşırmaı...

– Benimle eğleniyor musun?

diye yere yıkıyor, bayılıncaya kadar dövüyordu” (Ömer Seyfettin, 2007b: 61).

Sanatçının okul ve eğitimle ilgili ayrıntılara yer verdiği başka bir hikâyesi ise *Açık Hava Mektebi*'dir. Efruz Bey, eğitimini tamamlamak için Avrupa'ya gitmeye karar verir. Ama hangi konuyu seçmesi gerektiğine karar veremez ve danışmak için tek düşüncesi alafrangalaşmak olan Müfat Bey'in yanına gider. Müfat Bey, “Tıfil Kovuğu” adındaki okulun müdürüdür. Hikâyede Müdür Bey ve Efruz Bey arasında geçen aşağıdaki konuşmalar dikkat çekicidir:

“(…)

– Maarif yüzde yirmi talebeyi ücretsiz okutmamızı şart koymuştur. Her sınıfta birkaç tane 'meccanî' vardır. Bunlar mektepte ayrı bir cins teşkil ederler. Hani Hindistan'daki Paryalar gibi.

– Ee?

– Ben mektepte ne vukuat olursa cezalarını 'meccanî'lere veririm.

Efruz Bey âdeta galeyana etti:

– Bu olur mu ya? Bu olur mu ya?

– Mis gibi... Cızıltıya meydan vermez. Malum ya, mektepte dayak resmen yasaktır. Hâlbuki bu dayak müessesesi cennetten çıkmıştır. Kim ne derse desin onsuz terbiye olmaz. Tabii bizim mektepte de resmen dayak yok. Ama 'meccanî'ler müstesna. Onlar şikâyet falan edemezler, hemen kovarız. Kim ne yaparsa dayağı 'meccanî'ler yerler. Kabahatli çocuklar 'meccanî'lerin yediği dayaklardan ibret alırlar” (Ömer Seyfettin, 2007d: 263).

Birçok hikâyesinde eğitimde yanlış uygulamalara ve dayaa karşı olduğunu bu yöndeki eleştiriyile ifade eden yazarın söz konusu hikâyelerinin dikkatle incelendiğinde önemli pedagojik çıkarımlarda bulunulabileceğini söyleyebiliriz.

2.3.4. Sanatçılar / Aydınlar

Ömer Seyfettin, zaman zaman dönemin sanatçılara / aydınlarına yönelik de eleştirilerde bulunmuştur. Birçok açıdan olduğu kadar Ömer Seyfettin'in dille ve edebiyatla ilgili bazı görüşlerine yer vermesi yönüyle de önemli olan *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* adlı hikâyesinde yazar, Şair Orhan Bey'i anlatırken diğr sanatçıları, anlaşılmaz bir lisanla edebî eser vücuda getirdikleri için eleştirmektedir.

Büşra Sürgit, Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalesinde dile getirdiği fikirleri bu hikâyede Orhan tiplemesi aracılığıyla aktardığını ifade etmektedir (Sürgit, 2013: 247-259). Bu anlamda, Ömer Seyfettin'in nazarında Şair Orhan Bey'in "ideal Türk aydını" tipini temsil ettiğini söyleyebiliriz.

Yazar, *Ashab-ı Kehfimiz* adlı hikâyesinde Balkan Savaşları'nın ardından hâlâ Osmanlılık fikrini savunan Türk aydınlarını ironik bir üslupla eleştirir. "Osmanlı Kaynaşma Kulübü" adında bir dernek kurarak çeşitli faaliyetler yürütmek isteyen bu aydınların aslında uykuda olduklarını onları "Ashab-ı Kehf'e benzeterek ifade etmeye çalışır.

2.3.5. Mevki - Makam Sahipleri, İdareciler / Devlet Adamları

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde insanların kendi özelliklerine uygun makamlarda bulunmasının öneminden, makam sahibi insanların taşınması gereken niteliklerden söz etmiştir. *Bir Hatıra* adlı hikâyesinde insanların kendi sosyal seviyelerine, tabii mevkilerine uymayan makamlara getirildiklerinde düşecekleri durumu Memiş Ağa örneği üzerinden anlatmıştır. Hikâyede, Fransızca "La grade dégrade...", yani "Rütbe, haysiyeti düşürür." cümlesinin anlamını aylarca düşünen, felsefeye meraklı bir genç, bir gün matematik öğretmeniyle karşılaşır ve bu sözün anlamı üzerine sohbet etmeye başlarlar. Matematik öğretmeni, gence: "(...) *Kedi kişnetilse... At hırlatılsa... Düşün, mahluklar ne maskara olurlar! İşte insanlar da böyledir. Kendi içtimai seviyelerine, tabii mevkilerine uymayan bir vaziyet onlarda ibram edildi mi hemen düşer rezil rüsva olurlar.*"

(Ömer Seyfettin, 2007c: 12) gibi cümlelerle sözün anlamını açıklamaya çalışsa da genç tatmin olmaz. Ancak bu sırada önlerinden geçen Memiş Ağa ve adamlarının gülünç kıyafetleri, hâl ve tavırları konuyu izah etmek için somut bir örnek olur. Memiş Ağa, okuma yazma bilmeyen kendi hâlinde bir köylüken bir gün tarlalarının içinden büyük bir maden damarı çıkar ve bir başkâtipler kurduğu samimiyet sayesinde yüksek bir rütbe alır. Ancak kendi sosyal seviyesine uymayan bu makam onu gülünç bir duruma düşürmüştür.

Ömer Seyfettin, idarecilere / devlet adamlarına ve idari sorunlara değindiği hikâyelerinde toplumu yöneten, yönlendiren ideal bir idarecinin / devlet adamının portresini çizmeye çalışmıştır. Erol Ogur'un yaptığı aşağıdaki tespitler bu açıdan önemlidir:

“Ömer Seyfettin'in tarihî konulu hikâyelerinde devletin yüceltildiği dikkat çeker. Bu, her türlü olumsuz durumda zekâsı, fedakârlığı ve kahramanlığıyla her işin üstesinden gelen devlet adamları sayesinde olmaktadır. Yazar, yaşadığı devirde devlet teşkilatının her alanındaki bozulmanın yarattığı olumsuzluğa tarihten olumlu örnekler bulup bunları hikâyelerinde işleyerek çıkış yolu göstermeyi amaçlar” (Ogur, 2011: 91-109).

Yazımızın “Mertlik, Kahramanlık ve Cesaret” alt başlığı altında incelediğimiz bazı hikâyelerin kahramanlarını Erol Ogur'un işaret ettiği gibi ideal devlet adamı açısından da değerlendirmek mümkündür. Nitekim Dregley Kalesi'ni top görüntüsü verdiği kütükler sayesinde ele geçiren *Kütük* adlı hikâyenin mertliği ve zekâsıyla öne çıkan kahramanı Arslan Bey, *Pembe İncili Kaftan* hikâyesinde Şah İsmail'in karşısında devletinin onur ve şerefini cesurca temsil eden Muhsin Çelebi bu açıdan ele alınabilecek devlet adamlarını temsil etmektedir.

Ömer Seyfettin, *Nasıl Kurtarmış?* adlı hikâyesinde Kadı Mustafa Efendi'nin asık suratlılığının, sertliğinin halk üzerinde bıraktığı olumsuz intibayı eleştirmektedir. Öyle ki bu intiba onların bilinçaltına dahi işlemiştir. Hikâyede Kadı Mustafa Efendi, bir köylünün rüyasına girerek koyunlarını kurtarmıştır. Ancak Kadı Mustafa Efendi'nin köylünün rüyasında bir yaban domuzuna dönüşerek koyunları kurtarması ironiktir.

Yazar, *Rüşvet* adlı hikâyesinde haksız olduğunu ve kaybedeceğini bildiği bir davayı hâkimin rüşvet konusundaki

tutumunu kullanarak lehine çeviren Ali Hoca'nın hasmının adıyla hâkime koç hediye edip davayı kazanmasını anlatır. Böylece en haklı davacıyı bile kendisine rüşvet vermeye kalktığımda haksız çıkaracak kadar rüşvet düşmanı olan bir hâkimin hassasiyetini anlatırken devlet adamlarının taşınması gereken bazı vasıfların da altını çizer.

2.3.6. Cahil İnsanlar

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde bilgisizliği, cahilliği ve cahil insanları yeri geldikçe eleştirmiştir. Adını “bilgisiz, cahil” anlamına gelen bir sıfattan alan *Nadan* adlı hikâyesinde cahil insanlarla sohbet etmenin tahammül edilemeyecek kadar büyük bir ızdırap olduğunu “*Nadanla sohbet etmek âkile cehennem ateşinden beterdir!..*” (Ömer Seyfettin, 2007b: 379) gibi sözlerle anlatır. Ömer Seyfettin'in tarihî hikâyelerinden biri olan bu hikâyede padişah, devleti içinde bulunduğu zor durumdan kurtarabilmek için Köse Vezir'e sadrazamlık teklifinde bulunur. Köse Vezir artık devlet işlerinden elini eteğini çektiğini, kalan ömrünü ibadetle geçirmek istediğini söyleyerek teklifi kabul etmez. Padişah da Köse Vezir'i ikna edebilmek amacıyla onu kaba, görgüsüz ve son derece cahil bir adamın yanına koyar. Köse Vezir bu nadan adama çok fazla tahammül edemez ve padişahın teklifini kabul eder.

Sanatçımızın başkahramanı Efruz Bey olan ve yazımızın “Siyasi Gelişmeler” alt başlığı altında inceleyeceğimiz *Hürriyet Layık Bir Kahraman*, ve Efruz Bey'in Türk Ocağında tarih, edebiyat ve Türk dili üzerine verdiği konferansları konu edinen *Bilgi Bucağında* gibi hikâyelerinde toplumun bilgisizliğini, insanların muhakemeden uzak inanma ve itaat eğilimlerini tenkit ettiğini görmekteyiz.

2.4. Günlük Hayatı Etkileyen Toplumsal Sorunlara Yönelik Eleştiriler

2.4.1. Toplumsal Huzuru Etkileyen Sorunlar

Ömer Seyfettin'in eserlerini verdiği dönemin şartlarından “Giriş” bölümünde söz etmiştik. Savaşlar, siyasi ve ekonomik sıkıntılar toplum içinde huzursuzluklara yol açmış, istikbal endişesi insanları umutsuzluğa düşürmüştür. Bunun doğal bir sonucu olarak da huzur içinde yaşamak, toplumun en büyük beklentilerinden biri olmuştur. Ömer Seyfettin de birçok hikâyesinde huzurlu bir toplum özlemi üzerinde durmuştur.

Türkçülük düşüncesinin önde gelen temsilcilerinden olan Ömer Seyfettin, Osmanlılık fikrinin o dönemde yeniden hayata geçirilmesinin imkânsız olduğunu ifade etmesine ve bu fikri savunan aydınları zaman zaman eleştirmesine rağmen satır aralarında da olsa Osmanlı Devleti'nde yüzyıllar boyunca egemen olan barış ve huzur ortamına özlemini de dile getirmekten çekinmez. Ömer Seyfettin, *Küçük Hikâye*'de devletin kurtuluşu için ileri sürülen fikirlerden biri olan Osmanlılık fikrini yeniden hayata geçirmeyi amaçlayan bir aydınının çabalarını anlatırken Osmanlı Devleti'nde birçok milletin barış ve huzur içinde yaşadığını *"Biz bu mesut günlerden epeyce uzakta idik. (...) Öyle birbirinden ayrı, efsanevari, dargın Osmanlılığın yerine kaynaşmış, imtizaç etmiş, tıpkı Amerikalılar gibi ayrısız, gayrısız bir millet yapmak istediğimizi, Tanzimat dâhilerinin bir tohum hâlinde bıraktıkları 'Osmanlılık' gagesini, bu insani ve umumi ideali tebellür ettirmek başlıca emelimiz olduğunu söyledim."* (Ömer Seyfettin, 2007a: 310) gibi cümlelerle ifade etmektedir.

Bomba, 20. yüzyılın başlarında Balkanlar'daki düzensizlik, korku ve huzursuzluğun ne derece ciddi boyutlarda olduğunu göstermesi bakımından önemli bir hikâyedir. Magda, Boris ve Boris'in babası Makedonya'daki karışıklıklar nedeniyle tüm mallarını satıp Amerika'ya gitmeye karar verirler. Bunu öğrenen komitacılar onların tüm paralarını alırlar ve Boris'in kafasını kesip içinde bomba olduğunu söyledikleri bir paketle karısına verirler. Hikâyede barış ve huzur içinde yaşamaya duyulan özlem, Boris'in Amerika'ya gitme fikrini Magda'ya söyledikten sonra sarf ettiği şu sözlerden açıkça anlaşılmalıdır:

"(...) Göreceksin ki o zaman, insanlık ne tathymış! Güzel ve asayişli şehirler... Tiyatrolar! Geniş ve aydınlık sokaklar, cennet gibi köyler! Birbirine ihtiram etmesini bilen adamlar... Hiçbir sefalete müsaade etmeyen büyük şefkat müesseseleri... hastaneler, sanatoryumlar... mektepler, darülfünunlar... Hâsılı cennet! Mümkün değil bunları tahayyül edemezsin" (Ömer Seyfettin, 2007a: 204).

Bu başlık altında değerlendirilebilecek başka bir hikâyede kendi gayretleriyle toplum içinde huzuru sağlamaya, haksızlıkları engellemeye çalışan efsanevi bir kahramanın hikâyesi niteliğindeki *Yalnız Efe*'dir. Bu destansı hikâyede zalimlikleriyle bilinen Eseoğlu'nun emri ile öldürülen babasının intikamını almak isteyen bir

kadının kahramanlıkları anlatılır. Kezban önce yasal yollardan hakkını aramaya çalışır ancak bir netice alamayınca dağa çıkar ve halk arasında Yalnız Efe adıyla anılmaya başlar. Hem babasının intikamını alır hem de zalimlerle mücadele eder.

Karmanyolacılar hikâyesi, dönemin toplumsal huzursuzluklarına işaret eden hikâyelerdendir. İnsanların sokaklarda güven içinde dolaşmadıklarını; yol kesme, hırsızlık, zorbalık gibi vakaların sık yaşandığını anlatan hikâye adını bizzat “*şehir içinde ıssız yolda ölümle korkutularak yapılan soygunculuk*” (Türkçe Sözlük, 1998: 1222), anlamına gelen karmanyola sözcüğünden almıştır. Hikâyede Sıtkı Efendi, karmanyolacılar tarafından dayak yiyen ve soyulan bir adama yardım etmek ister ancak adam kaçır, durumdan şüphelenen Sıtkı Efendi adamın peşini bırakmaz ve gerçeği öğrenir: Karmanyolacıların soyduğu adamın paraları sahtedir. Bu da hikâyedeki ironiye dayalı bir diğer eleştiri konusu olarak değerlendirilebilir.

2.4.2. Ekonomik Koşullar

Geçim sıkıntısı, hayatın pahalılaşması Ömer Seyfettin’in eserlerini yazdığı dönemin karakteristik özelliklerindedir. I. Dünya Savaşı’nın yaşattığı ekonomik gelişmeler yazarın hikâyelerinde ele aldığı konulardan biridir. *Makul Bir Dönüş* adlı hikâyesinde dört sene akıl hastanesinde yatan Cabi Efendi’nin taburcu edildikten sonra dışarıda karşılaştığı manzara, dönemin ekonomik koşullarını yansıtmaya bakımdan dikkat çekicidir. Cabi Efendi, bu süre içerisinde Cihan Harbi’nin başladığını, her şeyin fiyatının çevresindekilerin kendisiyle alay ettiklerini düşünecek kadar arttığını şaşkınlıkla öğrenir. Hatta ya kendisinin akıllanmadığını ya da insanların delirdiğini düşünerek akıl hastanesine döner ve “*Beni yine odama koyunuz!*” (Ömer Seyfettin, 2007b: 391) diye haykırır. Bu hikâyenin devamı niteliğindeki *Acaba Ne İdi?* adlı hikâyede Ömer Seyfettin, insanlarda ticaret ahlakının bozulduğunu Cabi Efendi’nin iç sesinden şu sözlerle aktarır:

“(...) İktisat meydanında ‘Kap kapanın! Vur vuranın! Ar dünyası değil, kâr dünyası!’ felsefesini kendine din etmiş birtakım ne oldukları belirsiz yamyamlar türemiş, her şeyin fiyatını yüzde yüz bin fırlatarak koca bir milleti siyah bir ‘açlık, ölüm, kutluk’ çemberi içinde inletmişlerdi. Ticaret ulu orta bir ‘ihtikâr işi’ olmuştu. Namuslu tüccarlar yavaş yavaş piyasadan çekilmişler, yapılan cinayetin

dehşetini halktan daha vazih görebildikleri için bazıları köşelerinde felce uğramışlardı” (Ömer Seyfettin, 2007c: 195).

Dönemin ekonomik koşullarından, iktisadi hayatından söz eden başka bir hikâye *Niçin Zengin Olmamış?*’tır. Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde karaborsacılık, sahtekârlık gibi yollardan zengin olanların milleti nasıl açlığa, sefalete düşürdüklerini anlatmıştır. Hikâyede muallimlik yaparak, kitap tercüme ederek güçlkle geçinen, çocuğuna süt; evine odun, kömür almakta zorlanan bir muallimin yaşadıkları anlatılmaktadır. Muallim, çetin hayat koşullarıyla mücadele etmeye çalıştığı günlerin birinde eski bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşı Topal adında bir karaborsacı namına çalışarak zengin olmuştur. Muallime de böyle bir iş bulur ve muallim kısa sürede bütün sıkıntılarından kurtularak rahat bir hayat yaşamaya başlar. Ancak bir gün belediye görevlilerinin evlerde açlıktan ölenleri topladıklarını görür. Bu manzara hakikati fark etmesini sağlar. Yaptıklarından pişman olarak eski, mütevazı ama huzurlu hayatına geri döner.

Ömer Seyfettin’in *Zeytin Ekmek* adlı hikâyesi dönemin ekonomik koşulları hakkında fikir vermekle beraber zenginle fakir arasındaki uçurumu vurgulaması bakımından da önemlidir. Hikâyenin kahramanı Naciye, son derece güzel ama oldukça fakir bir kadındır. Ailesini kaybetmiştir ve bir duvar işçisi olan kocası ise askerdedir. Vesika ekmeği ve zeytinden başka yiyecek bir şeyi yoktur. Bir gün kapısının önünden geçen çocukluk arkadaşı Sabire’yle karşılaşır. Sabire, Naciye’nin fakirliği karşısında şaşırır ve onu bir geceliğine de olsa zengin hayatı yaşamak için bir ziyafete katılmaya ikna eder. Fakirlik ve açlık yüzünden sağlıklı düşünme yetisi zayıflayan Naciye namusunu tehlikeye atmak uğruna bu daveti kabul eder. Fasih Bey isminde bir adamın evine giden Naciye o gün evde sadece birkaç zeytinle köşkün köpeğine verilen vesika ekmeğinin olduğunu öğrenince ağlamaya başlar ve evden kaçar.

Hasisliği ve itimatsızlığıyla tanınan Afif Efendi’nin kayınpederinin mirasına konarak zenginliğine zenginlik kattığının anlatıldığı *Kazın Ayağı* adlı hikâyede yazar, savaş yıllarının ekonomik hayatı nasıl etkilediğinin, fırsatçıları zenginleştirirken halkı fakirliğe nasıl sürüklediğinin altını çizmektedir.

2.4.3. Siyasi Gelişmeler

Ömer Seyfettin’in hikâyelerini dönemin siyasi gelişmelerinin dışında tutmak mümkün değildir. Bilakis bu gelişmeler yazarın

hikâyelerinin beslendiği en önemli kaynaklardan biridir. Ömer Seyfettin'in siyasi gelişmeleri konu edinen hikâyelerini, Balkanlar'daki siyasi gelişmeler çerçevesinde ve İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı coğrafyasında yaşanan gelişmeler paralelinde kurgulananlar olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

Yazımızın "Toplumsal Huzuru Etkileyen Sorunlar" alt başlığı altında ele aldığımız *Bomba*, Balkan Savaşları sırasında Türk köylerinde özellikle kadınlara ve kızlara yapılan zulümleri, işkenceleri ve baskıları konu edinen *Beyaz Lale*, Türklerin dini hassasiyetlerinin istismar edilerek göçe zorlandıklarının anlatıldığı *Tuhaf Bir Zulüm* adlı hikâyeler birinci gruba dâhil edilebilir.

Mehmet Güneş'in aşağıdaki tespitleri de bu hikâyelerin gerçeklerle bağının ne derece güçlü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

"Yazarın belirli bir süre bu coğrafyada görevli ve esir olarak kalması ona bu topraklarda yaşanan siyasi, sosyal gelişmeleri yakından gözlemleme fırsatı vermiştir. Tanık olduğu durum ve manzaraları günlüklerine not eden yazar, daha sonra yazdığı hikâyelerinde bu anı ve izlenimlerinden yararlanmıştı. Yazarın hikâyelerinde 'günlük', 'mektup' vb. anlatım tekniklerinden de yararlanması hikâyelerinde yaşanmışlığın önemli bir yer tuttuğunu göstermek amacıyla" (Güneş, 2011: 163-187).

Ömer Seyfettin, *Hürriyete Layık Bir Kahraman* adlı hikâyesinde istibdadı devirip hürriyeti ilan ettiğini söyleyen sahte bir kahramanın (Efruz Bey) ağzından Kanun-ı Esasi'nin tebliği, Jöntürkler, Babiâli'nin durumu gibi siyasi gelişmeleri aktarır. Efruz Bey, hikâyede mevki meraklısı bir Meşrutiyet aydınına örneklendirir. Bu hikâye hem dönemin siyasi çalkantılarını yansıtmaları hem de insanların sorgusuz itaat eğilimlerini eleştirmesi bakımından önemlidir.

2.5. Yozlaşmaya Yönelik Eleştiriler

2.5.1. Millî Değerler

Avrupalılaştırma, Batılılaşma gayeleriyle millî değerlere yabancılaşma Ömer Seyfettin'in pek çok hikâyesinde eleştirdiği bir konudur. *Primo Türk Çocuğu*'nda yazar, millî değerlere

yabancılaşmış, millî benliklerini kaybetmiş Türklere “renksiz ordusu” yakıştırmasını yapar.

Yazar, benzer düşünceleri *Harem* adlı hikâyesinde şu sözlerle tekrar eder: “(...) *Evet, dedi, her fert mutlaka bir cemiyetin mefkûresiyle düşünür. Böyle içtimai düşüncesi olmayanlar yalnız hayvanlarla vahşilerdir*” (Ömer Seyfettin, 2007c: 27).

Devletin, milletin içinde bulunduğu üzücü durum karşısında ümitsizliğe kapılmış, hayata küsmüş, hiç evlenmemiş, ölümü bekleyen, kırk beş yaşında bir adamın Çanakkale Savaşı’ndan sonra adeta milleti gibi yeniden doğarak evlenip hatta çocuk sahibi olup hayata yeniden sarılmasının anlatıldığı *Çanakkale’den Sonra* adlı hikâyesi millî değerler açısından ele alınabilir. Ömer Seyfettin, bu hikâyede toprakları işgal altındaki bir milletin olup bitenlere kayıtsız kalmasına, ülkesini savunmak için millî ruh ve heyecan taşımamasına şaşırarak bir içtimaiyetin, bir milliyetin içinde olmayanlara “insan” nazarıyla bakılamayacağını söyler.

2.5.2. Dinî Değerler

Ömer Seyfettin’in dinî değerlerin yozlaşmasına yönelik eleştirileri, toplumun dinî değerlere olan hassasiyetini kötüye kullanan insanlar ve bazı kesimlerin batıl itikatlara olan yaklaşımı şeklinde iki açıdan ele alınabilir.

Yukarıda ele aldığımız *Çakmak* ve *Külâh* adlı hikâyelerle ilgili olarak Hatice Fırat’ın yaptığı aşağıdaki tespitler o dönemde toplumun dini eğilimlerini, yaklaşımlarını ve insanların dinî nasıl istismar ettiklerini ifade etmesi bakımından önemlidir:

“Bu öyküde (Çakmak) yaşananlar da yine din ve ahlakî değerlerin toplum üzerinde oldukça etkili olduğunun aynı zamanda da bu durumun bazı kişilerce istismar edildiğinin (kişilerin Kuran-ı Kerim’e el basıp yalan yere yemin ederek işlerini yürütmeleri vb.) bir göstergesidir (...)

Ayrıca eserlerde dini kullanan kişilerin toplum tarafından dindar kişiler olarak bilinmesi dikkat çekmektedir. Mıstık dışındaki dolandırıcı kahramanların adları dahi onların dışarıdan dindar görüldüğünün ifadesidir. Külâh’da Mıstık’ın rakibi olarak gördüğümüz kişinin adı Molla’dır” (Fırat, 2014: 12-24).

Tuhaf Bir Zulüm adlı hikâyede Türklerin dinî hassasiyetlerinin istismar edildiğini görmekteyiz. Hikâyede, dinimizde hoş karşılanmayan domuzların etrafta rahatça dolaşmalarını, çeşmelerden su içmelerini sağlayan Bulgarların böylece Türkleri topraklarını terk etmeye zorladıkları anlatılmaktadır.

Türbedeki değerli eşyaların soyulmasının halk tarafından keramet olarak algılandığının anlatıldığı *Keramet* ikinci gruba dâhil edilebilecek hikâyelerdendir. Hikâyede bir türbenin yakınında çıkan yangından istifade ederek türbeyi soyan Çiroz Ahmet, halkın arasından uzaklaşır. İnsanlar bu durumu keramet olarak düşünür ve türbenin soyulduğunun farkına bile varmazlar.

3. SONUÇ

Ömer Seyfettin, hikâyelerini siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik açılardan çok büyük değişimlerin ve çalkantıların yaşandığı bir dönemde kaleme almıştır. Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısının dağıldığı, farklı fikir akımlarının ortaya atıldığı, Batılı yaşam tarzı ve düşüncelerin yayıldığı, ekonomik sıkıntıların yaşandığı ve milletin kurtuluşu için çok büyük mücadelelerin verildiği bu dönemin panoramasını yazarın hikâyelerinde görmek mümkündür.

Ömer Seyfettin'in o dönemde Türk milletinin içinde bulunduğu durumu özümseyerek sorunlara çözüm yolları üretmeye çalıştığını, kullandığı dille Türk dilinin sadeleşmesi yönünde çok önemli katkılarda bulunduğunu, özellikle döneminin toplumsal konularına hassasiyetle eğildiğini, bir toplum mühendisi gibi insanları gözlemleyerek toplumun her kesimini temsil eden ideal tipler ve kahramanlar vücuda getirdiğini söyleyebiliriz.

Sanatçının hikâyelerinin milli duyguları yücelten, ahlaki değerleri ön plana çıkaran, fikir yönünden zengin yapısının bilhassa çocuklara ve gençlere olumlu niteliklerin aktarılması noktasında çok büyük görevler üstlendiğini görmekteyiz.

Hikâyelerinde ideal bir toplum yaratmayı amaçlayan Ömer Seyfettin bunu anılarından, gözlemlerinden ve "Kızılma" mefkûresinden ilham alarak genellikle kahramanları aracılığıyla ve ustaca kurgulayarak yapmaya çalışmıştır. Sanatçının hikâyeleri aracılığıyla oluşturmak istediği bu ideal toplumun özelliklerini ise şöyle sıralayabiliriz:

1. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki ideal toplumun fertleri ahlaki değerlere sıkı bir şekilde bağlıdır. Özellikle namus, toplumun

temel taşlarından birini teşkil eder. Bu fertler en zor şartlarda dahi bu değerden ödün vermezler.

2. Sanatçının hayalindeki ideal toplumu oluşturan bireyler birbirlerine samimi bir güven duygusuyla bağlıdırlar. Kurdukları arkadaşlıklarda büyük fedakârlıkları göze alırlar.

3. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki ideal toplumun bireyleri yalan söylemez, birbirlerine karşı her zaman dürüst davranırlar. Küçük menfaatler için haysiyet ve şereflerini zedelemeyizler.

4. Yazarın zihnindeki ideal toplumun fertleri gelenekler ve değişen hayat şartları arasında denge kurabilen insanlardır. Eskiye de yeniyi de tümenden reddetmezler. Muhakeme yaparak ikisinin de olumlu yönlerinden yararlanmayı bilirler.

5. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki ideal toplumun erkekleri mert ve kahraman; kadınları fedakâr ve cesurdur. Çocukları ise ailesine, vatanına ve milletine hayırlı evlatlardır.

6. Sanatçının hikâyelerinde kurguladığı ideal toplumun öğretmenleri bilgili ve hoşgörülü, sanatçıları / aydınları milli değerlere bağlı ve topluma yol gösteren, devlet adamları ise adil ve cesurdur.

7. Ömer Seyfettin'in hayalini kurduğu ideal toplumun fertleri milli değerlerine bağlı oldukları kadar dil, din, ırk ayrımı yapmadan huzurlu bir ortamda yaşamayı da bilirler. İnançlarında samimidirler ve dinî duyguları istismar etmezler.

KAYNAKÇA

- Alver, Köksal (2004). "Hayatın Akışına Tanıklık Bağlamında Edebiyat Sosyolojisi", *Hece Dergisi*, Hayat, Edebiyat, Siyaset Özel Sayısı, S 90, 91, 92, s. 376-380.
- Banarlı, Nihat Sami (1998). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C II, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bulduker, Gülten (2012). "Ömer Seyfettin'in 'Bahar ve Kelebekler' ile 'Aşk Dalgası' Adlı İki Hikâyesinde Eski ve Yeni Değerler Algısı", *Turkish Studies*, Vol 7(1), p.439-446.
- Ercilasun, Bilge (2013). *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Erzen, Melih (2014). “Cihan Harbinin Karanlığında Aydınlığı Hatırla(t)mak: Ömer Seyfettin’in Kaleminden Kahramanlara Dair”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C 7, S 14, s. 281-298.
- Fırat, Hatice (2014). “Ömer Seyfettin’in Fıkra Kaynaklı Hikâyelerinde Din Ve Ahlakî Değerler”, *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, Vol 3 (3), p.12-24.
- Geçgel, Hulusi ve SARIÇAN, Ersin (2011). “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Çocuk ve Eğitim Teması”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 4, S 2, s. 164-175.
- Güneş, Mehmet (2011). “Yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasî ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin’in Hikâyelerine Yansımaları”, *TÜBAR*, S 29, s. 163-187.
- Gürbüz, Hüseyin (2000). “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Hece Dergisi*, Türk Öyküsü Özel Sayısı, S 46, 47, s. 284-297.
- Kara, Esra (2004). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Sanat ve Edebiyat (Küçük Bir Sanatçının Omuzlarında Koca Bir Evren)”, *Hece Dergisi*, Hayat, Edebiyat, Siyaset Özel Sayısı, S. 90, 91, 92, Haziran, Temmuz, Ağustos 2004, s. 138-145.
- Meriç, Cemil (2008). *Kırk Ambar C 1*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ogur, Erol (2011). “Ömer Seyfettin’in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler” *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 12, S 20, s. 91-109.
- Ömer Seyfettin (2007a). *Bütün Eserleri Hikâyeler 1*, (Haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2007b). *Bütün Eserleri Hikâyeler 2*, (Haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2007c). *Bütün Eserleri Hikâyeler 3*, (Haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2007d). *Bütün Eserleri Hikâyeler 4*, (Haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sevük, İsmail Habib (1935). *Edebî Yeniliğimiz*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Sürgit, Büşra (2013). “Ömer Seyfettin’in ‘Fon Sadriştayn’ın Oğlu’ Adlı Hikâyesi Çerçevesinde Yeni Lisan Hareketi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 2, s. 247-259.
- Şengül, Abdullah (2003). “Tahkiyeli Eserlerde ‘Model Şahıs’ Meselesi ve Ömer Seyfettin’in Hikâyelerindeki Model Şahıslar Üzerine Bir İnceleme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 5, S 1, s. 13-28.
- Türkçe Sözlük* (1998). C 2, 9. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.